

Katarzyna Sujkowska-Sobisz

Katowice, Uniwersytet Śląski

Od lingwistyki tekstu do analizy dyskursu — polonistyczne badania nad tekstem w latach 1989–2014

Słowa kluczowe: lingwistyka tekstu, tekstologia, teoria tekstu, analiza dyskursu, krytyczna analiza dyskursu.

Lingwistyczne rozważania nad tekstem w polskiej tradycji ostatnich dziesięcioleci były prowadzone pod różnymi nazwami, najczęściej stosowanymi terminami pozostają *tekstologia* i *teoria tekstu*, choć czasami używano również nazwy *lingwistyka tekstu*, a dużo rzadziej *gramatyka tekstu*. Komplementarne względem rozważań tekstologicznych pozostają badania wpisujące się w szeroki interdyscyplinarny nurt analizy dyskursu¹⁾. I tymi dwoma kierunkami badań traktujących tekst jako obiekt analiz pragnę się zająć w przedstawianym opracowaniu. Głęboko żałuję, że ze względu na ograniczenia wielkości opracowania nie uda mi się omówić niezwykle inspirujących i mocno spowinowaconych z omawianymi tu kwestiami zagadnień z zakresu genologii lingwistycznej oraz nowocześnie rozumianej stylistyki. Głównym usprawiedliwieniem mojej rezygnacji z referowania przywołanych wyżej zagadnień może być pojawienie się znakomych opracowań syntetyzujących. Mam tu na myśli przede wszystkim książkę Bożeny Witosz (2005) podsumowującą osiągnięcia badań nad gatunkami mowy oraz syntezę obejmującą okres od początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku do 2012 roku poświęconą stylom współczesnej polszczyzny (Malinowska i in. (red.) 2013).

Początków systematycznych badań polonistycznych nad tekstem trzeba szukać w kręgu badaczy skupionych wokół Marii R. Mayenowej ((red.) 1973), mam tu na myśli przede wszystkim Annę Wierzbicką (1971, 1983) oraz Teresę Dobrzyńską ((red.) 1990, (red.) 1992, 1992bc, 1993, 1996), których badania sytuujące się na pograniczu stylistyki, genologii, teorii literatury i językoznawstwa stały się pomostem łączącym sposoby widzenia językoznawców i literaturoznawców. Badaczki definiują tekst jako rozpoznawalny przez odbiorcę całościowy komunikat, a zatem ciąg zdań mający wykładniki początku i końca, dzięki którym istnieje rama inicjalno-finalna (eksplicytna lub implicytna, czyli możliwa do zrekonstruowania), a także zawierający wewnętrztekstowe wykładniki delimitacyjne. Wydaje się, że to właśnie T. Dobrzyńska w sposób najbardziej konsekwentny wprowadziła myślenie o tekście w lata

¹⁾ Ograniczenie omówienia do badań li tylko polonistycznych sprawia, że nie zajmę się niezwykle ważnymi i pozostającymi w związku z polonistycznym widzeniem lingwistyki tekstu i analizy dyskursu badaniami germanistycznymi (Bilut-Homplewicz i in. (red.) 2009) czy myślą francuskiej analizy dyskursu, którą na gruncie polskiej lingwistyki reprezentują m.in. opracowania Haliny Grzmil-Tylutki z ośrodka krakowskiego czy Ewy Miczki z ośrodka katowickiego. Nie przyjrę się również inspirującym badaniom prowadzonym przez Annę Duszak i jej zespół w ośrodku warszawskim.

dziewięćdziesiąte XX wieku i to dzięki jej opracowaniom własnym (np. Dobrzyńska 1993), a także tomom pokonferencyjnym redagowanym przez warszawską badaczkę, takim jak: *Tekst w kontekście* (1990), *Typy tekstów* (1992) oraz *Tekst i jego odmiany* (1996), możliwe stało się rozwijanie myśli o tekstach jako tworcach realizujących określoną strukturę tematyczno-rematyczną oraz mających kwalifikację gatunkowo-stylową (Bartmiński 1998: 17).

Zainteresowania badaczy wpisujących się w nurt lingwistyki tekstu w początkowej fazie interesującego nas w przedstawianym opracowaniu okresu skupione były na zagadnieniach kohezji i koherencji zarówno w tekstach pisanych (np. Dobrzyńska 1993; Wilkoń 2002), jak i tekstach mówionych (Warchała 1991; Żydek-Bednarczuk 1994; Kita 1998; Boniecka 1999). Maria Wojtak (1998) wprowadziła pod koniec poprzedniego stulecia rozróżnienie na statyczną i dynamiczną koncepcję badań nad tekstem. Zdaniem lubelskiej badaczki opcja statyczna zakłada traktowanie przedmiotu analizy jako wytworu ludzkiej komunikacji i taki sposób oglądu materiału badawczego widzi ona we wczesnych opracowaniach tekstologicznych zwłaszcza sprzed 1989 roku, późniejsze opracowania zdaniem autorki *Gatunków prasowych* (2004) wpisują się w dynamiczne myślenie o tekście, w którym kładzie się nacisk na aspekt pragmatyczny wypowiedzi (Mazur 1990). W opcji dynamicznej badań nad tekstem styl ujmuje się jako aspekt wykonywania jakiegoś działania, które odbywa się wedle pewnego wzorca obejmującego semantyczne i gramatyczne właściwości wypowiedzi, a także warianty jej realizacji.

W dalszej części opracowania pragnę omówić badania tekstologiczne bez ograniczania się do porządkującej roli chronologii, zamierzam bowiem włączyć jako kolejny czynnik typologizujący uwarunkowanie geograficzne. Jerzy Bartmiński oraz Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska w podręczniku akademickim *Tekstologia* (2009) wymieniają kilka polskich ośrodków, w których prowadzone są badania z zakresu lingwistyki tekstu; obok ośrodka lubelskiego jest to ośrodek krakowski, a także ośrodki katowicki, opolski, wrocławski oraz rzeszowski.

Wydaje się, że ostatnia dekada XX wieku to czas najbardziej zaawansowanego i systematycznego rozwoju lingwistyki tekstu w ośrodku lubelskim, w którym w 1992 roku powstał Zakład Tekstologii i Współczesnego Języka Polskiego kierowany przez J. Bartmińskiego. Badacze lubelscy zajmowali się m.in. problematyką opisu tekstów użytkowych i prasowych (Wojtak 1998, 1999, 2004ab), organizacją wypowiedzi potocznych (Boniecka 1999), wzorcami tekstów ustnych (Niebrzegowska-Bartmińska 2007). Duże zainteresowanie wzbudzały tomy zbiorowe poświęcone kwestiom tekstologicznym publikowane w ramach tzw. czerwonej serii; przywołajmy choć kilka tytułów: *Tekst. Problemy teoretyczne* (Bartmiński, Boniecka (red.) 1998b), *Tekst. Analizy i interpretacje* (Bartmiński, Boniecka (red.) 1998a) oraz *Profilowanie w języku i tekście* (Bartmiński, Tokarski (red.) 1998).

W Opolu inspiratorem badań nad tekstem jest Stanisław Gajda (1982, ale także 2001, 2005, 2013). Doniosłą rolę w popularyzowaniu lingwistyki tekstu odegrał również redagowany przez niego rocznik pt. *Stylistyka* (I–XXIII, 1991–2013), w którym opublikowano podstawowe dla teorii tekstu opracowania (m.in. Dobrzyńska 1992a; Witosz 1998; Wojtak 1998, 1999; Szczepankowska 2011). Warto także przywołać tom zbiorowy *Styl a tekst* (Gajda, Balowski (red.) 1996) oraz opracowania o charakterze monograficznym powstałe w ośrodku opolskim, poświęcone tekstom urzędowym (Malinowska 2001) oraz religijnym (Makuchowska 1998).

W ośrodku krakowskim, mającym najdłuższe tradycje badań nad tekstem, bo za prekursora krakowskiej (i polskiej) tekstologii trzeba uznać Zenona Klemensiewicza (1949), badania o charakterze tekstologicznym prowadzone są obecnie zwłaszcza przez Janinę Labochę (1996, 2008, 2009).

Na początku trzeciego tysiąclecia dynamicznie rozwija się tekstologia w ośrodkach wrocławskim, rzeszowskim oraz łódzkim. Wśród badaczy reprezentujących Uniwersytet Wrocławski warto wymienić przede wszystkim Irenę Kamińską-Szmał i jej opracowania dotyczące języka polityki (zwłaszcza: 2013) oraz monografie autorstwa Tomasza Piekota (2006) i Waldemara Żarskiego (2008)²). W Rzeszowie w nurt tekstologiczny wpisują się głównie badania Marii Krauz (1992, 1996, 2010), należy również przywołać tom zbiorowy zredagowany m.in. przez rzeszowską lingwistkę, a dotyczący współczesnych analiz dyskursu (Krauz, Gajda (red.) 2005), w którym zamieszczono artykuły opisujące stan badań nad tekstem oraz dyskursem prowadzonych do połowy pierwszej dekady XXI wieku. Badania uwzględniające spojrzenie tekstologiczne na Uniwersytecie Łódzkim prowadzi Ewa Szkularek-Śmiechowicz (2003, 2010). Badaczkę interesują przede wszystkim kwestie spójności i ustrukturyzowania współczesnych tekstów pisanych oraz mówionych³).

Teoria tekstu jako dyscyplina naukowa stała się już przedmiotem kilku opracowań syntetyzujących, pierwszym jest monografia Spójność i struktura tekstu Aleksandra Wilkonia (2002), trzy lata później wydano dwie publikacje o charakterze podsumowującym: Wprowadzenie do lingwistycznej analizy tekstu (Żydek-Bednarczuk 2005) oraz Mały słownik teorii tekstu (Sujkowska-Sobisz, Wyrwas 2005). Pod koniec pierwszej dekady XXI wieku pojawiły się jeszcze dwie ciekawe syntezy badań tekstologicznych w omawianym tu ujęciu, a mianowicie: Tekst, wypowiedź, dyskurs w procesie komunikacji (Labocha 2008) oraz Tekstologia (Bartmiński, Niebrzegowska-Bartmińska 2009). Warto również przywołać najświeższą syntezę badań nad tekstem i jego gatunkami autorstwa Marii Wojtak (2013: 85–107), w której badaczka wyodrębnia sześć faz rozwoju badań na tekstem, zaznaczając jednak wyraźnie, że fazy te mają nieostre granice i brak im ciągłości przebiegu⁴). Znamienne, jak sądzę, jest to, że połowa

²) W pierwszej publikacji autor poświęca sporo miejsca kwestiom ustrukturyzowania wiadomości prasowych, a w drugiej zajmuje się typologią tekstów użytkowych oraz strategiami tekstotwórczymi wiążącymi zbiór przepisów kulinarnych w książkę kucharską.

³) Różnorodność tekstów zapośredniczonych zainspirowała Kazimierza Michalewskiego z Uniwersytetu Łódzkiego do zorganizowania konferencji naukowej Tekst w mediach, a pokłosiem owego spotkania naukowego stał się tom zbiorowy pod tym samym tytułem (Michalewski (red.) 2002).

⁴) Pierwszy etap nazywa Maria Wojtak «rodzimyimi prapoczątkami» (2013: 87), a fazę tę wiąże przede wszystkim z pracami Z. Klemensiewicza i Stanisława Jodłowskiego. Drugi etap to wedle lubelskiej badaczki «faza pionierska» (lata 70. XX wieku), dla której charakterystyczne jest myślenie o tekście jako całości, a badaczami, których przywołuje, są zwłaszcza: Maria Renata Mayenowa, Anna Wierzbicka, Andrzej Bogusławski i Teresa Dobrzyńska. Kolejny okres w rozwoju polonistycznej tekstologii to wedle wspomnianej koncepcji «faza badań» nad tekstami z różnych sfer komunikacji inspirowanych różnymi metodologiami, natomiast czwarta faza charakteryzuje się zdaniem M. Wojtak pewną krystalizacją postaw badawczych i wyborów metodologicznych, ponieważ przedmiotem badań stają się teksty użytkowe, a wyróżnikiem tej fazy jest powiązanie z pragmatyngwistyką i stylistyką pragmatyczną. Piąta faza rozwoju teorii tekstu to «faza badań sprofilowanych genologicznie ze stopniowym przesuwaniem akcentów na analizy dyskursu» (Wojtak 2013: 88). Ostatnia natomiast faza rozwoju wedle autorki Gatków prasowych to etap syntetyzacji i popularyzacji wiedzy o tekście.

z przywoływanych wyżej opracowań powstała w ośrodku katowickim, w którym od kilkudziesięciu lat prowadzi się zaawansowane badania nad tekstem, wpisujące się zarówno w ujęcie tekstologiczne (Witosz 1997; Żmigrodzka 1998; Ficek 2013), genologiczne (Ostaszewska (red.) 2000, 2004, 2007; Wyrwas 2002; Witosz 2005; Loewe 2007; Przyklenk 2009; Ostaszewska, Przyklenk (red.) 2011), jak i dyskursywne (Witosz 2009ab, 2012). Wyodrębnienie się tak wyraźnego profilu badawczego sprawiło, że w 2011 roku w Instytucie Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego powstał Zakład Lingwistyki Tekstu i Dyskursu, którym kieruje Bożena Witosz.

Jak już wspominałam, w komplementarnym związku z wyraźnie opracowaną na gruncie polonistycznych rozważań naukowych lingwistyką tekstu pozostaje analiza dyskursu, którą charakteryzuje transdyscyplinarne (angażujące myśl filozoficzną, socjologiczną, politologiczną oraz językoznawczą) podejście zorientowane na traktowanie komunikacji jako praktyki społecznej. B. Witosz (2012) uważa, że konceptualizacja kategorii dyskursu oraz sposoby prowadzenia analiz dyskursywnych zawdzięczają swój dzisiejszy kształt głównie dwóm polonistycznym tradycjom badawczym, a mianowicie właśnie lingwistyce tekstu oraz stylistyce funkcjonalnej (badaczka sądzi, że kategorie tekstu i stylu wypracowane na gruncie polonistycznych badań mają ogromny wpływ na myślenie o dyskursie i analizie dyskursu). Pragmatyczna koncepcja tekstu sprawiła, że wielu badaczy utożsamiało figurę tekstu z figurą dyskursu, dyskurs był traktowany jako synonim wypowiedzi, «tekstu w kontekście» (Grzegorzczkova 1998), albo widziano w nim kategorię kształtującą konkretne zachowania werbalne (Labocha 1996). W polonistycznych rozważaniach dotyczących dyskursu, toczone pod koniec poprzedniego stulecia, widziano w przedmiocie dociekań zarówno konkretną interakcję, jak i model pewnych zachowań komunikacyjnych. Tak mocne rozchwianie terminologiczne i lokowanie dyskursu jako przedmiotu badań jednocześnie w sferze konkretnych aktualizacji tekstowych oraz na poziomie abstrakcyjnych norm i strategii nie sprzyjały budowaniu wspólnej przestrzeni wymiany myśli. Z początkiem XXI wieku zaczęto upominać się o klarowną i spójną koncepcję dyskursu. Obecnie wydaje się, że badacze są zgodni co do modelującego charakteru interesującego nas tutaj terminu i umieszczają go na poziomie idealizacji, a nie konkretnych działań językowych (Labocha 2008; Witosz 2009b, 2012). Polonistyczne badania nad dyskursem zmierzają wyraźnie w kierunku syntezy⁵⁾, której sprzyjają zwłaszcza projekty badawcze prowadzone w ośrodku wrocławskim (Piekot 2006; Poprawa 2009, 2012; Kamińska-Szmaj 2013), katowickim (przede wszystkim Witosz 2009a, 2012), a także rzeszowskim i łódzkim⁶⁾. Myślenie o dyskursie właściwe współczesnemu ujęciu polonistycznemu, inspirowane badaniami zewnętrznymi, zwłaszcza germanistycznymi, francuskimi czy anglosaskimi, jest jednak bardzo mocno zakotwiczone w metodologiach

⁵⁾ Być może proces podsumowań w badaniach nad dyskursem rozpocznie spotkanie naukowe Dyskurs i jego odmiany, zorganizowane w październiku 2014 r. przez Zakład Lingwistyki Tekstu i Dyskursu Uniwersytetu Śląskiego, oraz monografia zawierająca wygłoszone teksty.

⁶⁾ Warto przywołać tom pokonferencyjny, w którym podejmuje się kwestie związane z porządkowaniem zarówno konceptualizacji dyskursu, jak i badań wpisujących się w paradygmat analizy dyskursu (Krauz, Gajda (red.) 2005), a także roczniki Tekst i dyskurs — Text und Diskurs i wrocławskie Oblicza Komunikacji (a zwłaszcza numer z 2012 r. noszący podtytuł: Analiza dyskursu centrum — periferie). Inspirującym projektem są spotkania w ramach Warsztatów Analizy Dyskursu organizowane przez środowisko łódzkich socjologów i wrocławskich językoznawców.

wpracowanych w ramach prowadzonych w Polsce badań stylistycznych, genologicznych oraz z zakresu lingwistyki tekstu. Stąd moje przekonanie o potrzebie zwrócenia uwagi w polonistycznych badaniach nad tekstem na ujęcia stylistyczne i genologiczne⁷⁾, które są organicznie powiązane z uprawianymi na gruncie polskiej lingwistyki tekstologią i dyskursologią.

Bibliografia

- Bartmiński J. 1998: Tekst jako przedmiot tekstologii lingwistycznej, [w:] *Tekst. Problemy teoretyczne*, red. J. Bartmiński, B. Boniecka, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 9–27.
- Bartmiński J., Boniecka B. (red.) 1998a: *Tekst. Analizy i interpretacje*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Bartmiński J., Boniecka B. (red.) 1998b: *Tekst. Problemy teoretyczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Bartmiński J., Tokarski R. (red.) 1998: *Profilowanie w języku i tekście*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Bartmiński J., Niebrzegowska-Bartmińska S. 2009: *Tekstologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Bilit-Homplewicz Z., Czachur W., Smykała M. (red.) 2009: *Lingwistyka tekstu w Polsce i w Niemczech. Pojęcia, problemy, perspektywy*, Atut, Wrocław.
- Boniecka B. 1999: *Lingwistyka tekstu. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Dobrzyńska T. (red.) 1990: *Tekst w kontekście*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Dobrzyńska T. (red.) 1992: *Typy tekstów*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Warszawa.
- Dobrzyńska T. 1992a: *Badania struktury tekstu — nowe źródło inspiracji stylistyki*, *Stylistyka I*, s. 51–66.
- Dobrzyńska T. 1992b: *Gatunki pierwotne i wtórne (Czytając Bachtina)*, [w:] *Typy tekstów. Zbiór studiów*, red. T. Dobrzyńska, Instytut Badań Literackich PAN, Wrocław, s. 75–80.
- Dobrzyńska T. 1993: *Tekst. Próba syntezy*, Instytut Badań Literackich PAN, Warszawa.
- Dobrzyńska T. 1996: *Tekst — w perspektywie stylistycznej*, [w:] *Tekst i jego odmiany*, red. T. Dobrzyńska, Instytut Badań Literackich PAN, Warszawa, s. 125–143.
- Dobrzyńska T. (red.) 1996: *Tekst i jego odmiany*, Instytut Badań Literackich PAN, Warszawa.
- Dunin-Dudkowska A. 2010: *Akt notarialny jako gatunek wypowiedzi*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Ficek E. 2013: *Poradnik. Model gatunkowy i jego tekstowe aktualizacje*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Gajda S. 1982: *Podstawy badań stylistycznych nad językiem naukowym*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Gajda S. 2001: *Gatunkowe wzorce wypowiedzi*, [w:] *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 255–268.
- Gajda S. 2005: *Tekst/dyskurs oraz jego analiza i interpretacja*, [w:] *Współczesne analizy dyskursu*, red. M. Krauz, S. Gajda, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów, s. 11–20.
- Gajda S. 2013: *Teoria stylu i stylistyka*, [w:] *Przewodnik po stylistyce polskiej. Style współczesnej polszczyzny*, red. E. Malinowska, J. Nocoń, U. Żydek-Bednarczuk, Universitas, Kraków, s. 15–34.

7) Świadomość doniosłości badań genologicznych dla rozwoju myśli teoritextostowej w Polsce sprawia, że mimo rezygnacji z omówienia przemian w badaniach genologicznych w tekście właściwym przedstawianego opracowania do bibliografii zdecydowałam się włączyć adresy tych opracowań monograficznych, w których autorzy wykorzystują pojęcia operacyjne zarówno z zakresu genologii, jak i tekstologii.

- Gajda S., Balowski M. (red.) 1996: Styl a tekst, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Grzegorzczkowska R. 1998: Głos w dyskusji o pojęciu tekstu i dyskursu, [w:] Tekst. Problemy teoretyczne, red. J. Bartmiński, B. Boniecka, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 37–44.
- Kamińska-Szmaj I. 2013: Komunikacja polityczna — język, styl, dyskurs, [w:] Przewodnik po stylistyce polskiej. Style współczesnej polszczyzny, red. E. Malinowska, J. Nocoń, U. Żydek-Bednarczuk, Universitas, Kraków, s. 407–466.
- Kita M. 1998: Wywiad prasowy. Język — gatunek — interakcja, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Klemensiewicz Z. 1949: O syntaktycznym stosunku nawiązania, *Slavia XIX*, z. 1–2, s. 13–27.
- Kładoczny P. 2004: Proroctwa chrześcijańskie jako gatunek mowy: na tle innych gatunków profetycznych, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra.
- Krauz M. 1992: Powtórzenie jako czynnik spajający tekst, [w:] Systematyzacja pojęć w stylistyce, red. S. Gajda, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole, s. 247–252.
- Krauz M. 1996: Zdania inicjalne w języku polskim, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- Krauz M. 2010: Relacja między tekstem a dyskursem w polskiej literaturze językoznawczej, *Słowo. Studia Językoznawcze*, nr 1, s. 74–88.
- Krauz M., Gajda S. (red.) 2005: Współczesne analizy dyskursu. Kognitywna analiza dyskursu a inne metody badawcze, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- Labocha J. 1996: Tekst, wypowiedź, dyskurs, [w:] Styl a tekst, red. S. Gajda, M. Balowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole, s. 49–53.
- Labocha J. 2008: Tekst, wypowiedź, dyskurs w procesie komunikacji, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Labocha J. 2009: Lingwistyka tekstu w Polsce, [w:] Lingwistyka tekstu w Polsce i w Niemczech. Pojęcia, problemy, perspektywy, red. Z. Bilut-Homplewicz, W. Czachur, M. Smykała, Atut, Wrocław, s. 45–56.
- Loewe I. 2007: Gatunki paratekstowe w komunikacji medialnej, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Majkowska A. 2012: Debata sejmowa jako gatunek wypowiedzi, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Makuchowska M. 1998: Modlitwa jako gatunek języka religijnego, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Malinowska E. 2001: Wypowiedzi administracyjne — struktura i pragmatyka, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Malinowska E., Nocoń J., Żydek-Bednarczuk U. (red.) 2013: Przewodnik po stylistyce polskiej. Style współczesnej polszczyzny, Universitas, Kraków.
- Mayenowa M.R. (red.) 1971: O spójności tekstu, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Mayenowa M.R. (red.) 1973: Semiotyka i struktura tekstu, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Mazur J. 1990: Styl i tekst w aspekcie pragmatycznym, *Socjolingwistyka* 9, s. 71–87.
- Michalewski K. (red.) 2002: Tekst w mediach, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Naruszewicz-Duchlińska A. 2011: Internetowe grupy dyskusyjne. Analiza językowa i charakterystyka gatunku, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn.
- Niebrzegowska-Bartmińska S. 2007: Wzorce tekstów ustnych w perspektywie etnolingwistycznej, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Ostaszewska D. (red.) 2000: Gatunki mowy i ich ewolucja, t. 1: Mowy piękno wielorakie, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Ostaszewska D. (red.) 2004: Gatunki mowy i ich ewolucja, t. 2: Gatunek a tekst, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Ostaszewska D. (red.) 2007: Gatunki mowy i ich ewolucja, t. 3: Tekst a odmiany funkcjonalne, Gnome, Katowice.

- Ostaszewska D., Przyklenk J. (red.) 2011: Gatunki mowy i ich ewolucja, t. 4: Gatunek a komunikacja społeczna, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Ożóg Z. 2007: Modlitwa w poezji współczesnej, Stowarzyszenie Literacko-Artystyczne «Fraza», Rzeszów.
- Piekot T. 2006: Dyskurs polskich wiadomości prasowych, Universitas, Kraków.
- Piętkowa R. 2001: Paratekst w tekstach naukowych — informacja i/lub reklama, [w:] Stylistyka a pragmatyka, red. B. Witosz, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 201–211.
- Poprawa M. 2009: Telewizyjne debaty polityków jako przykład dyskursu publicznego, Universitas, Kraków.
- Poprawa M. 2012: Badania dyskursu publicznego w świetle stylistyki polskiej — tradycja, terażniejszość, perspektywy, *Oblicza Komunikacji* 5, s. 77–100.
- Przyklenk J. 2009: Staropolska kronika jako gatunek mowy, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Rzeszutko M. 2003: Rozprawa sądowa w świetle lingwistyki tekstu, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Sujkowska-Sobisz K., Wyrwas K. 2005: Mały słownik terminów teorii tekstu, Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa.
- Szczepankowska I. 2011: Komunikacja prawno-sądowa z perspektywy retoryki, stylistyki i tekstologii, *Stylistyka XX*, s. 145–163.
- Szkudlarek-Śmiechowicz E. 2003: Wskaźniki nawiązania we współczesnych tekstach polskich (na materiale współczesnej nowelistyki polskiej), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Szkudlarek-Śmiechowicz E. 2010: Tekst w radiowej i telewizyjnej debacie politycznej. Struktura — spójność — funkcjonalność, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Warchala J. 1991: Dialog potoczny a tekst, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Wierzbička A. 1971: Metatekst w tekście, [w:] O spójności tekstu, red. M.R. Mayenowa, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, s. 105–121.
- Wierzbička A. 1983: Genry mowy, [w:] Tekst i zdanie. Zbiór studiów, red. T. Dobrzyńska, E. Janus, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, s. 125–137.
- Wilkoń A. 2002: Spójność i struktura tekstu, Universitas, Kraków.
- Witosz B. 1997: Opis w prozie narracyjnej na tle innych odmian deskrypcji. Zagadnienia struktury tekstu, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Witosz B. 1998: Tekst jako wspólny przedmiot badań teorii tekstu, stylistyki i poetyki, *Stylistyka VII*, s. 45–61.
- Witosz B. (red.) 2001: Stylistyka a pragmatyka, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Witosz B. 2005: Genologia lingwistyczna. Zarys problematyki, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Witosz B. 2009a: Dyskurs i stylistyka, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Witosz B. 2009b: Tekst a/i dyskurs w perspektywie polskiej tradycji badań nad tekstem, [w:] *Lingwistyka tekstu w Polsce i w Niemczech. Pojęcia, problemy, perspektywy*, red. Z. Bilut-Homplewicz, W. Czachur, M. Smykała, Oficyna Wydawnicza Atut, Wrocław, s. 69–80.
- Witosz B. 2012: Badania nad dyskursem we współczesnym językoznawstwie polonistycznym, *Oblicza Komunikacji* 5, s. 61–76.
- Wojtak M. 1998: Stylistyka a pragmatyka — stan i perspektywy w stylistyce polskiej, *Stylistyka VII*, s. 369–377.
- Wojtak M. 1999: Wyznaczniki gatunku wypowiedzi na przykładzie tekstów modlitewnych, *Stylistyka VIII*, s. 105–117.
- Wojtak M. 2004a: Gatunki prasowe, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Wojtak M. 2004b: Wzorce gatunkowe wypowiedzi a realizacje tekstowe, [w:] *Gatunki mowy i ich ewolucja, t. 2: Gatunek a tekst*, red. D. Ostaszewska, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 29–40.

- Wojtak M. 2011: O relacjach dyskursu, stylu, gatunku i tekstu, *Tekst i dyskurs — Text und Diskurs*, nr 4, s. 69–78.
- Wojtak M. 2013: Tekst i jego gatunki w ostatnim siedemdziesięcioleciu, [w:] 70 lat współczesnej polszczyzny. Zjawiska. Procesy. Tendencje. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Janowi Mażurowi, red. A. Dunin-Dudkowska, A. Małycka, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 85–107.
- Wyrwas K. 2002: Skarga jako gatunek mowy, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego Katowice.
- Żarski W. 2008: Książka kucharska jako tekst, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Żmigrodzka B. 1998: Testament jako gatunek tekstu, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Żydek-Bednarczuk U. 1994: Struktura tekstu rozmowy potocznej, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Żydek-Bednarczuk U. 2005: Wprowadzenie do lingwistycznej analizy tekstu, Universitas, Kraków.

Summary

From text linguistics to the discourse analysis — Polish research on text in the years 1989–2014

Keywords: text linguistics, textology, theory of text, discourse analysis, critical discourse analysis.

The article is devoted to the main achievements of the Polish linguistics within the scope of text studies and discourse analysis between 1989 and 2014. The author presents briefly the most important studies, including synthetic and more detailed papers. She discusses the changes in the text-oriented studies, showing the static and dynamic text conceptualisations. The author treats discourse analysis as a complementary method to text studies and finds it interdisciplinary and focused on communication as a social practice.
